

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΣ

ΜΡΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ –

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΕΥΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΟΝΕΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ

ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΟΝΤΟΥΛΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

A.M.:1133306773

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πίνακες.....	v
Ευχαριστίες.....	vii
Περίληψη.....	ix
<i>Abstract</i>	xi
Εισαγωγή.....	1

I ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

1.1. Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	9
1.2. Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες - Επικρατέστερος ορισμός	10
1.3. Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στον Ελλαδικό χώρο.....	11
1.4. Ταξινομικά κριτήρια και δυσκολίες κατηγοριοποίησης.....	12
1.5. Μαθησιακές δυσκολίες.....	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

2.1. Ένταξη και συνεκπαίδευση: Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	19
2.2. Ένταξη και συνεκπαίδευση στον Ελλαδικό χώρο.....	23
2.3. Ένταξη, ενσωμάτωση, συνεκπαίδευση: εννοιολογικές αποσαφηνίσεις.....	24
2.4. Ένταξη και συνεκπαίδευση στην πράξη.....	27
2.5. Εφαρμογή της ενταξιακής αγωγής	29
2.5.1. Προϋποθέσεις για την εφαρμογή της ενταξιακής αγωγής.....	30
2.5.2. Οφέλη και εμπόδια στην εφαρμογή της ενταξιακής αγωγής.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ

3.1. Ρόλος του εκπαιδευτικού στην εφαρμογή και προώθηση της ενταξιακής αγωγής.....	37
3.2. Ρόλος της οικογένειας στην εφαρμογή και προώθηση της ενταξιακής αγωγής.....	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	45
--------------------------------------	-----------

II ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	57
--------------------	-----------

5.1 Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα.....	57
5.2. Μεθοδολογία.....	57
5.3. Δείγμα.....	58
5.4. Ερευνητικά εργαλεία.....	59
5.5. Διαδικασία συλλογής δεδομένων.....	61
5.5.1. Προσαρμογή του ερωτηματολογίου και πιλοτική έρευνα.....	61
5.5.2. Συλλογή δεδομένων.....	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	63
---------------------	-----------

6.1. Εσωτερική αξιοπιστία του ερωτηματολογίου ΜΤΑΙ.....	63
6.2. Περιγραφική στατιστική.....	65
6.3. Επαγωγική στατιστική.....	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΖΗΤΗΣΗ	87
-----------------	-----------

7.1. Συζήτηση των αποτελεσμάτων.....	87
7.2. Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.....	99

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ.....	103
---------------------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α. Ερωτηματολόγιο γονέων.....	111
Παράρτημα Β. Ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικών.....	119

Πίνακες

Πίνακας 1. Δείκτες εσωτερικής συνέπειας του ΜΤΑΙ στο δείγμα των γονέων.....	63
Πίνακας 2. Δείκτες εσωτερικής συνέπειας του ΜΤΑΙ στο δείγμα των εκπαιδευτικών.....	63
Πίνακας 3. Συσχετίσεις μεταξύ των τριών υποκλιμάκων και της Συνολικής κλίμακας του ΜΤΑΙ στο δείγμα των γονέων.....	64
Πίνακας 4. Συσχετίσεις μεταξύ των τριών υποκλιμάκων και της Συνολικής κλίμακας του ΜΤΑΙ στο δείγμα των εκπαιδευτικών.....	64
Πίνακας 5. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στα ερωτήματα του ΜΤΑΙ στο δείγμα γονέων.....	65
Πίνακας 6. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στα ερωτήματα του ΜΤΑΙ στο δείγμα εκπαιδευτικών.....	67
Πίνακας 7. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του ΜΤΑΙ στο δείγμα των γονέων και των εκπαιδευτικών.....	70
Πίνακας 8. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του ΜΤΑΙ σε σχέση με το φύλο γονέων και εκπαιδευτικών.....	70
Πίνακας 9. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του ΜΤΑΙ σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.....	71
Πίνακας 10. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του ΜΤΑΙ σε σχέση με την ηλικία των γονέων.....	72
Πίνακας 11. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του ΜΤΑΙ σε σχέση με την επαφή με άτομα με ειδικές ανάγκες των γονέων.....	72
Πίνακας 12. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του ΜΤΑΙ σε σχέση με τα χρόνια προϋπηρεσίας των εκπαιδευτικών.....	73
Πίνακας 13. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του ΜΤΑΙ σε σχέση με την ηλικία των εκπαιδευτικών.....	73
Πίνακας 14. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις του ΜΤΑΙ σε σχέση με την επιμόρφωση σε θέματα ειδικής αγωγής των εκπαιδευτικών.....	74
Πίνακας 15. Δυνατότητα ένταξης παιδιών με ειδικές ανάγκες κατά τύπο αναπηρίας (δείγμα γονέων).....	75

Πίνακας 16. Δυνατότητα ένταξης παιδιών με ειδικές ανάγκες και βαθμός ετοιμότητας κατά τύπο αναπηρίας (δείγμα εκπαιδευτικών).....	75
Πίνακας 17. Εμπόδια στην εφαρμογή της αρχής της ενσωμάτωσης.....	77
Πίνακας 18. Μέθοδοι βελτίωσης των πρακτικών ένταξης παιδιών με ειδικές ανάγκες (εκπαιδευτικοί).....	78
Πίνακας 19. Έλεγχος κανονικότητας της κατανομής των μετρήσεων στο MTAI.....	79
Πίνακας 20. Σύγκριση μέσων όρων γονέων και εκπαιδευτικών στο MTAI.....	79
Πίνακας 21. Σύγκριση μέσων όρων γονέων ανδρών και γυναικών στο MTAI.....	80
Πίνακας 22. Σύγκριση μέσων όρων ανδρών και γυναικών εκπαιδευτικών στο MTAI.....	81
Πίνακας 23. Έλεγχος Levene για την ύπαρξη άνισων διακυμάνσεων στο MTAI σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.....	81
Πίνακας 24. Σύγκριση μέσων όρων στο MTAI σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.....	82
Πίνακας 25. Συσχετίσεις μεταξύ των αντιλήψεων και της ηλικίας των γονέων.....	82
Πίνακας 26. Σύγκριση μέσων όρων στο MTAI μεταξύ γονέων που είχαν ή δεν είχαν επαφή με άτομα με ειδικές ανάγκες.....	83
Πίνακας 27. Έλεγχος Levene για την ύπαρξη άνισων διακυμάνσεων στο MTAI σε σχέση με τα χρόνια προϋπηρεσίας των εκπαιδευτικών.....	83
Πίνακας 28. Σύγκριση μέσων όρων στο MTAI σε σχέση με τα χρόνια προϋπηρεσίας των εκπαιδευτικών.....	83
Πίνακας 29. Συσχετίσεις μεταξύ των αντιλήψεων και της ηλικίας των εκπαιδευτικών.....	84
Πίνακας 30. Σύγκριση μέσων όρων στο MTAI μεταξύ εκπαιδευτικών που έλαβαν ή δεν έλαβαν πρόσθετη επιμόρφωση σε θέματα ενταξιακής αγωγής.....	85

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στη Δημόσια Διοίκηση με κατεύθυνση την Εκπαιδευτική Διοίκηση του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφου. Θα ήθελα πρώτα από όλους να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γεώργιο Δ. Καρατάσιο για το ακούραστο ενδιαφέρον, τη συνεχή καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές του καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής του πονήματός μου. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή κ. Γιώργο Μπάρμπα για τις σημαντικές υποδείξεις του κατά την εκπόνηση της εργασίας μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στους Διευθυντές των σχολικών μονάδων που δέχτηκαν με προθυμία και συνέπεια να συνεργαστούν για την προώθηση των ερωτηματολογίων, τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς και φυσικά τους γονείς των μαθητών, χωρίς την συμβολή των οποίων η διεξαγωγή της έρευνας θα ήταν πολύ δύσκολη έως αδύνατη.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ θέλω να εκφράσω στην οικογένειά μου, ιδιαιτέρως δε στο σύζυγό μου π. Νικόλαο για την αμέριστη συμπαράσταση και κατανόησή του και φυσικά στις κόρες μου Ολυμπία και Ελένη για τη μεγάλη υπομονή και υποστήριξη που επέδειξαν κατά τη διάρκεια του εγχειρήματός μου.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση των αντιλήψεων Ελλήνων γονέων και εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης απέναντι στη φιλοσοφία της ένταξης παιδιών με ειδικές ανάγκες στα πλαίσια του γενικού σχολείου. Στην έρευνα συμμετείχαν 73 γονείς και 96 εκπαιδευτικοί από τους νομούς Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής. Η μέτρηση των αντιλήψεων έγινε με τη χρήση του ερωτηματολογίου *My Thinking About Inclusion* (MTAI). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, δεν υπήρξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών ως προς τις αντιλήψεις τους απέναντι στην ένταξη, με εξαίρεση την υποκλίμακα του MTAI που αναφέρεται στις πρακτικές στη σχολική τάξη στην οποία οι γονείς εξέφρασαν πιο θετικές αντιλήψεις συγκριτικά με τους εκπαιδευτικούς. Παράγοντες όπως το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και η ηλικία των γονέων, καθώς και η επαφή τους με άτομα με ειδικές ανάγκες δεν φάνηκαν να επηρεάζουν τις αντιλήψεις τους απέναντι στην ένταξη. Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς τα αποτελέσματα ήταν παρόμοια. Πιο συγκεκριμένα, το φύλο, τα χρόνια προϋπηρεσίας και η ηλικία των εκπαιδευτικών δεν αποτέλεσαν καθοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσης των αντιλήψεων τους. Η μόνη στατιστικά σημαντική διαφορά που παρατηρήθηκε ήταν μεταξύ των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν σε επιμορφωτικά σεμινάρια και αυτών που δεν έλαβαν επιπρόσθετη επιμόρφωση σε θέματα ενταξιακής αγωγής, με τους πρώτους να παρουσιάζουν υψηλότερη βαθμολογία στην υποκλίμακα Βασικών αντιλήψεων του MTAI.

Λέξεις κλειδιά: *ενσωμάτωση, συνεκπαίδευση, ένταξη, αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, πρωτοβάθμια εκπαίδευση*

Abstract

The purpose of this study was to investigate the attitudes of Greek parents and primary school teachers towards the inclusion of children with special educational needs in mainstream school settings. The sample for the study was comprised of 73 parents and 96 primary school teachers working at different schools in Northern Greece. An MTAI (My Thinking About Inclusion) questionnaire was used to assess the attitudes of the respondents towards inclusion. According to the results obtained, there were no statistically significant differences between parents and teachers regarding Core Perspectives and Expected Outcomes. On the other hand, parents expressed more positive attitudes than teachers on the subscale of Classroom Practices. Other demographic and personal variables such as gender, education level, parent age, and contact with people with a disability did not seem to influence parents' attitudes towards inclusion. As far as the teachers are concerned, the results were quite similar. More specifically, gender, length of teaching experience and teacher age were not found to be significant determinants of their attitudes towards inclusion. Finally, teachers who had been actively involved in special education training through seminars and specialized courses held significantly more positive attitudes (Core Perspectives) than their counterparts with no such training.

Keywords: *mainstreaming, inclusion, integration, parents' attitudes, teachers' attitudes, special educational needs, primary school*